

Бүгү чурттарнын пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Соединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 284 (12674)

1984 чылдың декабрь 11, вторник

1925 чылда үндэстелтиген

Өртөө 3 коп.

ХАНДЫРЫЛГАНЫ САЙЗЫРАҢГАЙЖЫДАР

Хандыг-даа кижиниң сагыш-сеткили көдүрлеринге, ажил-агынчы чедишкннеринге амыдырал хандырылганы улуг ролду ойнар. Улус ажил-агынчынык бо адыры сөөлгү чылдарда бурунгаар бажыны кылган.

Он бирги беш чылдың эртен чылдарында бистиң республиканың көдөрлеринге 15 хүлээп алышкын пунктуу чаа черге көшкөн, 8 чаа пункт ачтыгынган. Радио-механиктерин болгаш амыдырал хандырылга техникасын көдөргө септээр слесарьларның ажилдаар өрзалдерин тус-майлаан. Пунктуларның чартык кезин 50 дөрбөлчн метрден хей шалду ээлеп турар. Ол бүгүнүң түңнелдине пунктуларның ажилының ажитыгы бөдөн, планынң онаалдаларын, социалисттиң хүлээлгелерин күөсөдип турар черлериниң саны немешкен.

Бо чылдың эгезинден бээр республиканың амыдырал хандырылга бүүдүрүлгелериниң ажилдакчылары Совет Тываның 40 чылгына уткуштур социалисттиң чарышма идея-кейлиг киришкен. Бедик көргүзүлгелерин чедип алган кол-лективтер — «Тувабүдүбүт» каттыжышкын — РСФСР-ниң Дээди Соединиң Президиумунуң Хүндүлел бижини-биле, Наа-Хемчик амыдырал хандырылга бүүдүрүлгө эргелели — СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профбөлчүлелниң база ВЛКСМ обкомунуң выделени-биле, Вүрүнүң амыдырал хандырылга ажилдакчыларының кол-лективни — республиканың Чоннуң амыдырал хандырылга министрствозунуң болгаш чурт үлөтүрү, коммунал бол-гаш амыдырал хандырылга бүүдүрүлгелериниң ажилдакчы-ларының профвизил обкомунуң шилчир Кызыл тугу-биле шаңнаткан.

Ындыг-даа болза, республиканың амыдырал хандырылга бүүдүрүлгелериниң аразында хожуаашкынның ажилдап турар черлер база бар. Чээрби дөрт бүүдүрүлгениң үжү кол-кол көргүзүлгөр талазы-биле планын күөсөтпээн.

Чоннуң амыдырал хандырылганың шынарын болгаш культуразын бедидер, чагылар күөсөдир хуусааны кызы-рар, хандырылганың депшилгелиг аргаларын непердерид талазы-биле ажилдап нийтизи-биле чер албайн турар. Аңаа холбаштыр хей санынч чагаа-хомудалдарың партия, совет өрганизмге, солуннар редакцияларыңче, Чоннуң амыдырал хандырылга министрствозунуң кирип турары — оң нөсүк бадангалык. Бо чылдың эртен айларында чүгө министр-ствозга бэтин алаан амыг чагаа келген, оларның иштинде чагыны шынар чок кылганыга хаммаарыштыр 21, хуусаа-ны узатканы дээр—8, чагыны урей кылганы база чидир-гени дээр 10 хомудал бар болган.

Амыдырал хандырылга бүүдүрүлгелериниң ажилдакчыла-рынның кол сорулга болза, коллективтиң хүлээп алышкын болуп. Үстүнде хомудал кириген кижилерин хей кезин хандырылга ажилдакчыларының шүшпөң чоруундан чидирген үезиниң дугайында санап бижип турар. Үе каинал-газының дугайында айтыргыны бүүдүрүлгө, участок, цех бү-рүзүңе тодаргай чугалажыр үе келген. Маңаа чүгө ча-гыны өй-шаанда күөсөдери эвес, чурттанчыларның бажы-нарнынга, ажилдакчыларның ажилдап турар черлеринге чедери, итантичалары өй-шаанда шалыпкын долдурары база чугула чүүл болуп. Ычан хандырылганың культу-разы база бедидер. Он аңгыда хамааты бүрүзүңе ачы-дуза-ны өй-шаанда бедик шынарлыг чедирерге ол күзөлдү-биле аңаа аздап келир, оң түңнелдине бүүдүрүлгениң экономи-ктиң көргүзүлгө бедир дээрин база утпас херек.

Чагының шынары эң чугула айтыргы болуп. Чурттакчы чоннуң ол талазы-биле чөмөлээшкнни хей болуп турар. Мурнакчы дуржулга болгаш хандырылганың депшил-гелиг аргалары ношкан шигээттинип турары — оң чыл-дагааны. Ылаңгы амыдырал техникасын септээр, үрелген приборларны мурнунда белеткөп кааннары-биле орнаштыра-ры, абонемент өзүгээр ачы-дуза чедирери, чагыларны элере-ринг аппарып бээр болгаш өске-даа хевирлер негелдеге четпейн турар.

Амыдыралдың ачы-дуза чедирелгенине үнөлөп бээр кол чүүл — өрткө чурдун шыгыны сагыры. Республиканың амыдырал хандырылга бүүдүрүлгелеринде ону хажыдып турар черлер ам-даа бар. Чимээ, Эркин, Сүт-Хөл, Чөөн-Хемчик рай-оннарының бүүдүрүлгө эргелелдеринге өрткө хажыдышкын-нарының фактылары тургулаан.

Наш хонгаш беш чылдың сөөлгү чылынче кирер бис. СЭКП-ниң XXVII съездинге идеякейлиг белеткелдин чы-лында сорулгалар улуг. Ычангаш амыдырал хандырылга адырларында улуг-даа, биче-даа хөмчээлдиг четпестер ында ажилдап турар коммунистерниң кичээлгелериниң төвүңе турар умурлуп. Чоннуң амыдырал хандырылга министрствозунуң хей-хей адырларында кол өзөк — коммунистер. Олардан не-гелде улуг, ычангаш тус-тус коллективтер хей-ниити орга-низацияларынга даянган, чогаадычы өзү-биле амылдаар, четпестерин чайладыр хүлээлгелерге.

Амыдырал хандырылга ажилдакчыларының мурнунда ту-руп турар кол сорулга болза, коллективтиң хүлээп алышкын пунктуларын негелдеге дүүштүр тургузары, ажил ша-гынга, материалдарга, чиг-этке хумагалыг болуру, өртөм-техниктиг депшилгени неперетпешаан, үениң негелделерин-ге дүүштүр амылдаары. Бо сорулганы чедишкнниң күө-сөдирде комплекстиң хүлээп алышкын пунктуларын дериг-херселс, мебель аймаа-биле хандырар, чоннуң амыдырал хандырылга бүүдүрүлгелериниң ажилдаар чурдун улам ыңай сайзыраңгайжыдар, куруениң күш-ажылдың база планын сагыла-чурдун, бедидер, социалисттиң чарышты дээштиг организастаар херек.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЗ-ниң Дээди Сове-диниң Президиумунуң Даргазы эш К. У. Черненкоң чугаа-ларында кирген айтышкыннары болгаш түңнелдерин амы-дырал хандырылга ажилдакчылары дөрт уадурулга болдурар умурлуп. Ол СЭКП ТК-ның апрель (1984 ч.) Пленумунга «Накан план хойжу болу бергенде ону хүндүлээр, сагыры болгаш чайгышкын чок күөсөдир херек» деп айткан. Ол дээрге чүгө ажил-агын чурдун болбас дээрзин эш К. У. Черненко онзап демдеглезин. Ону партияны, политиктиг харысалганың айтыры деп көрбүшөөн, тодаргай сорулга-ны бистиң мурнувуска салган. Ол дээрге чоннуң амыдырал хандырылганын сайзыраңгайжыдарында дөрт уадурулга бо-лур.

«Сайзыраңгай социализмни болбаазыраңгайжыдар болгаш СЭКП ТК-ның июнь (1983 ч.) Пленумунуң шийтирлеринге дүүштүр партияның идеологтуг ажылы» деп Бүгү-эвилелдин эртем-практиктиг конференциязының киржикчилеринге

Эштер! Эртем-практиктиг конферен-цияның киржикчилеринге тү-ректин ханзындан байыр чед-дирип тур мен.

Амгы үеде партияның болгаш чоннуң шийтирлер турары улуг болгаш нарын тургузукту сорулгаларын дөшөлгөң чед-ир идеологтуг ажилды шийти-рилг көдүрелеринге, дөшөлгөң амгы байдалың боттут чүүлдерин, дөшөлгөң аразында идеологтуг демселдиң чиди-леңгенин улам долу барымада-лап көөрүңче партия организ-ацияларын күөсөдир чедишкн-перин утгалдырган. СЭКП ТК-ның июнь (1983 ч.) Пленумунуң сөөлүсү бүүдүрүлгө чыл эртенде бо конференция бо-луп турар-дыр.

Мөөнөттиңген дуржулганы бүгү талаалг болуп көөрү, Пленумдун идеялары болгаш айтышкыннары канчаар бот-тангып турарын үндэстн-биле анализтеп көөрү дыма чугула дээрзи черле бидилгир. А кол чүүл—эң чугула эконо-миктиг болгаш социал айты-рыларын шийтирлээринге, ажилы чоннарын комму-нисттиг кижизидилгенине бист-тин идеологиястың чартык-чы күжүн долу хөмчээлдиг идеякейлиг ажилдаар төлөздө, чүүл кылдырып, бирин өлөңгө нандыг чүүлче кичээлгенин мөөнөттиң чугалажып көр-гөң, айтыр болуп.

Конференцияның темасы эң-не чугула болуп турар. Пар-тия, чон амгы үеде сайзыра-ңгай социализмниң теория утга-лышкыны-биле чөсөткөң. Бистин чооку болгаш өңс со-рулгаларыстың, оларны чед-ип адыр аргаларын дуга-йында өртөмгө чигез-биле үн-дэстелтиңген билишкнни ол биске берип, СЭКП-ниң Про-грамманың белеткитинип турар чаа эдилгениң үнэ-зин болуп турар. Сайзыраңгай социализмни болбаазыраңгай-

жыдар талазы-биле партияның бүгү талаалг ылаптыг ажил-дап кылганы боттут стратегия-зының политиктиг утказын ха-нызы-биле билери, ону пропа-гандисчи, кижизидилгич ажил-дын практиказы-биле сыйры холбаштырып билери — иде-ологтуг кадарларын, бүгү пар-тия активиниң бирги чергенин чугула хүлээлгези.

ТК-ның июнь Пленумунуң, он соондагы Пленумнарынның идеялары миллион-миллион ки-жилерниң медресинге елини-гип кирген болгаш практиктиг ажил-херектерге, улус ажил-агындында таарымчалыг чар-аарларда, массаларың чаа-гай чоруунуң чайгыш чок кедүрүлүшүнүң, оларның политиктиг болгаш күш-ажыл-чы идеякейлиниң өзүлдезинде боттангып турар деп ботун бү-рүн эрге-биле чугалаан болуп бар. Оң-биле чөсөткөң, баш бурунгаар көөр, шийтир-леттинмээн айтыргыларын то-

дартай билер, айткан сору-галарке шапкын бурунгаар-лаар херек.

Чоннуң бүгү чогаадычы кураавырларын мобилиза-саарың, нийтиле медресени бир ярым таарымчтар өскөрт көөрүн негээр шынар талазы-биле чаа сорулгалар бистин нийтилеленинги мурнунда ту-руп турар деп сөөлү үеде келген эвес катанп демселде келген мен. Ычангаш маңаа идеологтуг, политика-кижи-диге ажилдап учур-дуза-ны канчаар-даа аажок улуг. Ол миллион-миллион совет ки-жилерин бүүдүрүлгени интен-сификаастары, эртем-техниктиг депшилгени дүрөдөлери, ма-териалдыг кураавырларын камнаалы, ажилдаар турш бурунгу күш-ажылдың бед-дик бүүдүрүлгү дээр мога-шылгач чок демселеринге кө-дүрүп турар.

Партия комитеттеринде массалары организастаары-

ТАШКЕНТ. (СЭТА). Узбекистаның хоорайлары болгаш суурлары байырдалдын шийинин кийр шийеттинген. Совет Узбе-кистан болгаш он Коммунисттиг партияны тургузгундан бээр 60 чыл болган.

Алдарлыг байырдалга тураскааткан Узбе-кистаның Коммунисттиг партиязының ТК-зының болгаш республиканың Дээди Сове-диниң байырлыг хуралы Ташкент хоорайга декабрь 10-да болган.

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигуну, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Дар-газы В. И. Воронников байырлыг хуралга чүве чугалаан. Чылганыңар ону чылы-биле уткаан. СЭКП ТК-ның Чингине секре-тары, ССРЗ-ниң Дээди Соединиң Президиумунуң Даргазы К. У. Черненкоң даал-газын ол хүсөтпешаан. Алдарлыг байыр-дал-биле холбаштыр чылганыңарга болгаш республиканың бүгү ажилы чоннарыга түректин ханзындаан илг байыры болгаш социалисттиг тургузушкунуң бүгү адм-ралында чаа-чаа чедишкнперин күзөөниң дамчыткан.

Бистин чуртувустун бүгү улустары-биле

бузулбас акы-думка эвилелге сыйры кат-тышкы республиканың ажилың даянган, таарачкыны болгаш интеллектуалык го-циалисттиг тургузушкунуң алдарлыг оруун эркен деп, оратор демдегезин. Октябры-нын, улуг Ленинниң идеялары узбек улус-ту чалгыннаандар сорук кириген, он чога-дыкчы күштерин бедик көдүргөн. Шаанда хааның Россияның хожуадай чери тур-ган Узбекистан чаа амыдыралдык бедик-ке көдүрлүп үнгөн.

Узбекистаның Коммунисттиг партиязы-ның ТК-зының бирги секретары И. Б. Ус-манходжаев байырлыг хуралга илеткел кылган болгаш илг байыры чедирген дээр. Совет Узбекистаның чедишкнперин бедик-биле үнелээни дээр, республика-нын экономикактиг болгаш культура хөжү-дэлиниң дугайында Ленинни доктаамал са-гыш салышкыны дээр түректин ханзында-дан өөртү чегирген СЭКП Төң Комите-динге, ССРЗ-ниң Дээди Соединиң Президиумунга болгаш ССРЗ-ниң Министрлер Чөвүлелине, эш К. У. Черненкога авер-гейлээр.

Конференцияны киржикчи-лериниң идеологтуг, пропаган-дисттиг практиканы ажил-агын-чы сайгарып көөрү, тодаргай санаалары ССРЗ-де тургу-зуган социализмни болбаа-зыраңгайжыдарының улуг болгаш харысалганың сорул-галарын шийтирлээринге, СЭКП-ниң XXVII съездинге белеткел-биле холбаштыр пар-тияда калбарган теоретиктиг болгаш пропагандист ажил-ды күштелеринге салдар че-диреринге иделеп тур мен.

Сеткил-сагыштың ханзын-дан селерге чедишкнниг ажилды күзөдип, эртим эштер!

К. ЧЕРНЕНКО.

Күш-ажылчы МЕДЭЭЛЕР

ДООЗУКЧУ ЧЫЛДЫН ҮЛҮҮНДЕ

Сүт комбинатының коллективни он бир ай-ларда барааның про-дукция бүүдүрүлгө планын 105,3 хуу күө-сеткен. Пландан ажыр 277 муң рублдың про-дукцияны сайгарган. Декабр 6-га чедир Ша-гаан-Арыш саржаг заводу чыл планын күө-сеткен.

Бүүдүрүлгө он бир ай-ларда күш-ажылдың бүүдүр-чүлүгүн планын 106,9 хуу боттандырган. Коллектив бо хүннерде келер чылдың үлүүнде кириштир ажил-дап эгелзэн.

Комбинаттың өске-даа бүүдүрүлгелери чыл эгезинде алган социалисттиг хүлээл-гелерин чедишкнниң күөсө-дир дээр күженишкнниң ажилдап турарлар. Чыл планын декабрь ортан үенде доозар четкен брига-даларың саны элөөт эвес.

Л. ЗОТОВА, сүт комбинатында күш-ажыл болгаш шалын кидизиниң инженер.

МУРНАКЧЫ БРИГАДА

81 дугаар туудат эргел-елдине бригада керээзи-биле ажилдап турар Т. Д. Оюнуң удурткан коллектив бо хүннерде чыл планын дооскан.

Чылда кылдыр умурлуп 183 муң рублдың туудат-монтаж ажилдарын амгы үеде 253 муң рублге күө-сөткөн алган. Он бир айларда күш-ажылдың бүү-дүрүлгү 158 хуу болган. Амгы үеде коллектив 1985 чылдың апрель айны үлүүнде ажилдап турар.

И. ХОХЛОВА, 81 дугаар туудат эргел-елдине күш-ажыл бол-гаш шалын кидизиниң начальниги.

КЫЗЫЛ ТУКТУГ

«Тыва кодээ туудат» трестин № 463 КМК-зында ком-мунист Херер-оол Хундужукович Чанчылтын удуртка-ны кодээ участок КМК-ның шилчир Кызыл туугу Совет Тываның юбилейинде алган.

Участоктуң бригадалары ту-дуг-монтаж ажилдарының планын онзаалдарың доктаа-мал ажыр күөсөдип келген болгаш социалисттиг чарык-ша мурнуку одуругла чоруп турар. КМК-ның коллектив бо чылдың районуң төхөөттарында 10

Оң, иштинде 9 чуртталга ба-жыны «эки» демдеке дужаа-ганын Кызыл-оол Ооржак-тын, Сүүр-оол Ховалыгын, Калчак-ыс Кууларын мур-накчы бригадалары социали-сттиг чарыкша хей удаа тилек-чи болуп үнүлээнир. Оларда анык туудугу Николай Он-дар, хей чыл ажилдап шевер-лекчи Долуа Седип болган оон-даа өскөрү өй-өрүңгө үлө-гөр-чжестки көргүлүп кел-ген. Прораб Арагыч Ооржак

ЧЫЛДЫ ЧЕДИИШКИНИНГ ДООЗААЛ

Улуг-Хемде «Найрал» сов-хозтун хойжуу Даваа Хоа-лыговна Серенмаа (чурук-та) мал ажилында 1968 чыл-дан эгелеп ажилдаан. Мал-чынар ортузунда социалисттиг чарыштын тилекчинге чыл санында санадып келген. Ол хойжу 1983 чылдың социали-сттиг чарыжында тилекчи бо-луп, чус баш хойга онааштыр 125 хураганы менди алган. — Эртен чылын бо Ша-чига берге киш болган. Ын-чалза-даа малдык төлүн менди

айрыңче чугула сагыш салып кыштаап бис. Чүске онааштыр бо чылын 92 хураганы менди алган бис — деп, бо хойжу чугалап олурду.

Мурнакчы малчын Даваа Серенмаа малчыларың чары-жыга бедик көргүзүлгелерин чедип алган, хүндүлел бижик-тер-биле кыш удаа шаңнаткан. Эки ажилдаан, хеп чурт ма-шина болгаш дөрт баш хура-ган-биле шаңнаткан. Ол хей-ниитиниң ажилдарында база идеякейлиг кирип турар. Ра-

«Тыва автоорук» эргелелдин Билгалыда № 2 орук-тудуг эргелели бо чылдың туудат-мон-таж ажилдарының планын хуусаадан эрте, декабрь 5-те күөсөткен. Орук туудунуң 1 миллион 380 муң рубл түл-лүт ажилдары кылганга. Кы-зыл—Эркин аразының оруунуң 7,6 километр темчээлдиг участо-гун асфальтлап дооскан Кызылдан ажилдап шүтүзү «эки» деп үнелеткен. Күш-ажылдың бүүдүрүлгү 5,6 хуу өскөн.

Орук-тудуг участогунуң кол-лектив күш-ажылчы ол че-динишкнни депшилгелиг арга-ны — бригада керээзи ажил-лап ажилдааның түңнелди-де чедип алган. Кооперастаан бот-орутка-чарыгалыг бригада (бригадир В. Алтухов) бо чы-лын 1 миллион 115 муң рубл-дың туудат-монтаж ажилдарын кылган. Ол дээрге нийти эрге-ледин бүтү кылдыр умурлуп ажилдарының 82 хууу болуп турар. Чылдын туудат програм-манын күөсөдиринге ажилдыг кызымак, ак сеткилдиг, сагыл-

Орук туудугулар келер чылда бригада керээзиниң арга-ны улам непердерин бот-тангып хандаларың шийтир-лээр. Чуртталга болгаш бүү-дүрүлгө баазының туудууна ажилдап турар ийи бригаданы ол аргаже шилчирер, орук ту-дуунга бригада керээзини ошунтурулга эвилелдериниң аайы-биле непердерид.

№ 2 орук-тудуг эргелелдиниң коллектив бригада керээзи-биле 1,5 миллион рублдың ту-дуг-монтаж ажилдарын кы-лар.

Г. СААР. «Тыва автоорук» эргелелдин күш-ажыл болгаш шалын кидизиниң инженер.

Москва. Бойдус камгала-лының Бүгү-россия нийтилели-нин хоорай чөвүлели Кутузов кудумчузунда туруп турар. Оң улуг залыга ажитын-ган дөшөлгөң «Чаа чылдын кышкы чектерин» деп алаан. Язы-бүрү өңүт хей чектер-ин, шивн болгаш чойган буру-лерин ында чараш кылдыр дөшлээ. Чаа чылдын шивиниң яны-бүрү чектер-биле бол-гаш бүүдүрүлгө солуп болуп.

Бистин Төрзөн чуртувустун алдарлыг найысылалы Москва хоорайның Дзержинский ша-лунда «Детский мир» универ-магтың чанынга ийи үлүг ши-вилерни тургускан. Язы-бүрү өңүт лампалар-биле оларны каастап дээрзи.

ТӨРЭЭН ЧУРТУВУСТА

чаа бажыны Гетлово суурда ажиттыган. Ол бажының коллектив чоннуң тызы-бүрү хергелелдерин хандырып эге-лээр. Хеп аймаан алаа даяар, септеп, телевизорларын, соо-дукчуларын техниктиг хандал-рылганын кылып турар. Чон-нун амыдырал хандырылганын боттандыр талазы-биле улуг ажилдар Молдав ССР-де кыл-ганын амыдырал хандырыл-ганының бажынары республи-каның бүгү суурларында ажиттыган болгаш чедишк-ниң ажилдап турар.

ТАУЗ (Азербайджан ССР). Самеа Вүргүн аттыг колхозтун төвүңе. Култура болгаш дашыналга пармын туудар доозулган. Беш гектар шөлдүт паркет дөшкөзүңгө чинара, дуб, халы, шивн шынар хей мыштары тарып олуткан.

Колхоз төвүңе Култура болгаш дашыналга пармын туудар талазы-биле көлөз-нни ажил-агынчелеринге Тау-зун дуржулга ийи ажил-агын черинин коллективни дудалаан. Ыш ажил-агын черинин ко-лектив бо чылдын хөдөөниң ажил-агынчелеринге ийи ми-ллион ажыг мыштарны өстүрүп берген.

Азербайджан Совет Соци-алисттиг Республикасы колхоз-чулары болгаш союзстар ажилчылары Таузуң дур-жулга ийи ажил-агын чери-нин коллективинге өөртү чег-тиргенин илгерилеп турар. (СЭТА).

О. ОХЕМЧИКТИН фотогу.

Н. ООРЖАК. Амыдырал хандырылганың (СЭТА).

